

УДК 373.5.015.31:316.42

Нечерда В.Б.*

ВИХОВАННЯ ЩАСЛИВОЇ ОСОБИСТОСТІ СТАРШОГО ПІДЛІТКА В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОСОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ

Автор розглядає проблему формування просоціальної поведінки в її нерозривному зв'язку з вихованням щасливої особистості, а також наголошує на особливій необхідності розвитку під час виховання учнів перехідного віку, зокрема старшого підліткового, тих рис, що ними має володіти просоціальна особистість. У центрі уваги автора – ознаки соціально-психологічного портрету старшого підлітка та відповідні якості просоціальної особистості, виховання яких сприятиме конструктивній взаємодії підлітка з навколишнім світом, несприйнятливості до негативних впливів асоціального середовища та становленню позиції індивідуального щастя.

Ключові слова: проблема щастя, просоціальна поведінка, старший підлітковий вік, якості просоціальної особистості, соціально-психологічний тренінг.

Проблема щастя завжди привертала увагу філософів, філологів, психологів, педагогів, постійно фігурувала в етиці й мистецтві. Вона є актуальною і досі, оскільки тема щастя постійно з'являється у повсякденному спілкуванні людей, спонукає до роздумів, хвилювань, дій. У педагогічній науці проблема виховання щасливої особистості є однією з центральних, адже те, як саме людина підходить до категорії щастя, яким чином визначає його для себе, усвідомлює його сутність, істотно впливає на всю життєдіяльність людини, зокрема зумовлює її здатність ставити перед собою життєві завдання, бачити шляхи їх реалізації. Уявлення про щастя, ставлення до щастя, розуміння його значущості нерозривно пов'язані з духовним буттям людини. Фактично проблема щастя є проблемою стосунків людини зі світом, людини з іншими членами спільноти, вона закладена в основу багатьох результатів її духовно-практичної діяльності. Саме тому виховання щасливої особистості багато в чому є можливим лише за умов розвитку в неї якостей, які сприятимуть проявам її просоціальної поведінки – дій, спрямованих на благополуччя інших людей.

Проблематика щастя є важливою для сьогодення, що підтверджує розмаїття розвідок з цієї тематики. Деякі аспекти проблеми щасливої особистості з різною повнотою і в різних дискурсах досліджено представниками різних галузей наукового знання. Так, С. Воркачев на матеріалі російської мови розкриває понятійну й метафорично-образну складові семантики концепту «щастя», І. Сидоренко в «Антропології щастя», розглядаючи це поняття як філософську категорію, розуміє проблему щастя як сенсоутворювальне начало й такого, що веде до мети в загальному аспекті розвитку людства. Для цього авторка досліджує системні ознаки й принципи щастя у співвідношенні з цілісним розумінням людини. Психологію щастя також висвітлено у роботі Майкла Аргайла, який з'ясовував природу позитивних і негативних емоцій, висвітлив такі ключові питання, як вплив дружби й подружніх стосунків на позитивний настрій, акцентував на психології гумору, розглядав взаємозв'язок щастя і психічного та фізичного здоров'я, розкривав роль соціального статусу, освіти й роботи для досягнення щастя.

У педагогіці вихованню щасливої людини присвячено роботи Н. Щуркової та Є. Павлової, які пропонують професійне вирішення питання формування у дітей здатності бути щасливим й описують методики з розвитку такої здатності, та багатьох інших дослідників, які розглядають цю проблему як суто з прикладної точки зору, так і в історико-педагогічному аспекті. В усіх педагогічних дослідженнях з проблеми виховання щасливої особистості вченими неодмінно відзначається, що гармонійна взаємодія людини зі світом і досягнення нею особистого щастя в цьому світі

* © Нечерда В.Б.*

є неможливими й немислимими без орієнтованості на інших – сама присутність інших в житті конкретної людини, що прагне до щастя, надає їй індивідуальному життю більшого смислу – надособистісного через існування спільної мети і спільних завдань.

Тому під час виховання щасливої людини актуальним і важливим є прищеплення навичок просоціальної поведінки. Власне поведінка розглядається як взаємодія двох колективних чи індивідуальних суб'єктів на ґрунті певних норм, інтересів, установок, цінностей, особистісних смислів і мотивів. Соціальна поведінка є «відносно узгодженою і послідовною сукупністю соціально значущих вчинків особистості» [1, с. 87]. Просоціальна поведінка загалом визначається як поведінка, орієнтована на благо суспільства та допомогу людям (латинський префікс про- означає «за, для, на боці, в інтересах когось, на користь комусь або чомусь»).

Формуванню просоціальної поведінки присвячено чимало наукових досліджень переважно психологічного напрямку (І. Фурманов, А. Маклаков, Ю. Мазур та ін.); феномен милосердя й альтруїзму (просоціальна поведінка відрізняється від соціальної саме більшим альтруїстичним навантаженням) розкрито у дослідженнях В. Джеймса, В. Зандера, Т. Гаврилової, В. Куніциної, Н. Кухтової, В. Стауб, І. Юсупова та ін. У цілому вчені підкреслюють, що діапазон дій, які можуть бути визначені як просоціальна поведінка, може констатуватися від звичайних проявів люб'язності, благодійної діяльності до допомоги людині, що опинилася в небезпеці, потрапила у скрутне становище, і навіть аж до самопожертви, порятунку іншої людини ціною власного життя. Аналіз сучасної літератури з проблеми просоціальної поведінки показує всю складність і неоднозначність цього феномену. Також проведено недостатньо досліджень, які б розкривали механізми та специфіку розвитку просоціальної поведінки. У зв'язку з цим існує необхідність вивчення цієї проблеми як у теоретичному, так і в практичному аспектах.

Мета статті – визначити основні напрямки в розумінні щастя та наголосити на взаємозв'язку щастя з просоціальною поведінкою людини, а також проаналізувати наявні підходи до розуміння просоціальної поведінки й обґрунтувати важливість формування у старших підлітків якостей просоціальної особистості й набуття досвіду просоціальної поведінки саме у старшому підлітковому віці.

В історії філософської думки визначено головні напрямки в розумінні щастя, що протягом століть й по сьогодні не зазнали суттєвих змін. Переважна більшість філософів античності зверталася безпосередньо до вивчення теми людини, смислу її життя, свободи і щастя. Досліджуючи проблему людини, античні вчені визначали: бути щасливою людиною – означає пізнати самого себе, дотримуватися помірною образу життя, творити добро й не порушувати гармонійних стосунків з навколишньою природою. Сократ вважав, що тільки високоморальна людина, що приймає інших з повагою і розумінням, може бути щасливою. Аристотель вивчав питання про виховання чеснот і формування звичок добродісного життя, що загалом веде до досягнення щастя. Шлях до щастя, за Аристотелем, – у розумній діяльності. Добродісність, або розумна діяльність, – це є всього лиш дотримання «золотої середини», міри у всьому, вміння не кидатись у крайнощі, з розумінням і терпінням підходити до всіх і кожного. Епікур щастя людини розглядав як таке, що впливає з морального і фізичного здоров'я. Моральне життя потребує дотримання міри у всьому. Справедливість полягає в тому, щоб не шкодити іншому й не зазнавати шкоди від іншого. Порівняно з іншими філософами Сенека особливо підкреслював індивідуальну відповідальність людини і за своє щастя, і за стан тих людей, що її оточують: «Хочеш жити для себе – живи для інших». Г. Сковорода вважав, що людині дані від природи сили добра, які знаходяться в ній самій, сили, які протистоять злу, що їх потрібно відкрити, пізнати і привести в дію для того, щоб подолати суспільне зло

і вести життя, варте людини, – щасливе життя. Про особисте щастя, що є неможливим без досягнення гармонії з іншими, розмірковують також видатні французькі філософи-просвітники – Дені Дідро («Щаслива людина та, яка дарує щастя найбільшій кількості людей») та Гельвецій («Людина, яка робить інших щасливими, не може сама бути нещасною»).

Про неодмінний зв'язок щасливої людини з іншими, потребу в постійній взаємодії, взаємообміні енергією та інформацією, взаємопідтримці для досягнення щастя говорять і сучасні дослідники: «Індивідуальне щастя стає невід'ємною складовою щасливого суспільства, а щасливе суспільство є основою мирного і справедливого світу. Дуже важливо, щоб люди збагнули, що щастя сусідів безпосередньо пов'язане з їхнім особистим щастям» [2, с. 349]. Таким чином, фактично протягом усього періоду розвитку людства досягнення щастя окремою людиною передбачало з її боку такі дії і вчинки стосовно інших, що являють собою і вміння відчувати та зрозуміти іншу людину та конструктивно взаємодіяти з нею, вирішувати будь-які суперечності, що пропонуються життям, і свідому відмову від аморальних, негуманних способів міжособистісних стосунків. Саме такі дії та вчинки особистості сучасні вчені відносять до «просоціальної поведінки».

Існує досить багато підходів до розуміння поняття «просоціальна поведінка». На думку одних дослідників, така поведінка виявляється ще в дитинстві і формується під впливом виховання, з точки зору інших – вона є моральним обов'язком кожної людини й закладена в кожному, однак прояви її можуть бути різними, тому одна людина може бути більш просоціальною особистістю, інша – менш, залежно від особистісних якостей самої людини. Просоціальною поведінкою також називають «будь-які альтруїстичні дії, спрямовані на благополуччя інших людей, надання їм допомоги» [3, с. 532]. Деякі психологи вважають, що в основі такої поведінки лежить особливий мотив і називають його мотивом альтруїзму. Альтруїзм (від лат. alter – «інший») – у психології – «вид діяльності, безкорислива турбота про благо людей, готовність поступатися і жертвувати особистими інтересами заради іншої людини» [4, с. 12].

Просоціальна поведінка, за З. Лінденбергом, – це найбільш загальний термін для видів поведінки, пов'язаних інтенціонально з благополуччям іншого, можливо і з урахуванням власних інтересів, проте така поведінка неодмінно передбачає деякі жертви для суб'єкта просоціальної поведінки. З. Лінденберг виділяє п'ять видів просоціальної поведінки: 1) співпраця, 2) справедливість, 3) альтруїзм, 4) надійність 5) поважання інтересів інших. Усі ці види приносять благо іншому і сприймаються як поведінка, що вимагає від суб'єкта певної жертвності [5, с. 24].

Отже, на сьогодні просоціальна поведінка загалом визначається як поведінка, орієнтована на благо суспільства та допомогу людям. За російською дослідницею Ю. Мазур, модель просоціальної поведінки включає в себе: а) позитивні уявлення особистості про себе, що визначають ставлення до інших і пов'язані зі здатностями до солідарності і співчуття (це відбивається у здатності людини до емпатії, у співробітництві і взаємодопомозі, у вмінні вирішувати конфліктні та складні ситуації); б) систему життєвих цінностей, які визначають стратегії взаємодії зі світом; в) здатність особистості реалізовувати себе на шляху альтруїстичної, суспільно значущої діяльності [6, с. 119]. Науковим доробком лабораторії превентивного виховання Інституту проблем виховання НАПН України є таке початкове визначення просоціальної поведінки: це система дій і вчинків особистості, зумовлених свідомим прийняттям соціально-значущих норм і цінностей, несприйнятливістю до ризикованих способів суб'єктно-суб'єктних взаємодій, прагненням і вмінням конструктивно вирішувати міжособистісні та групові суперечності з метою попередження і подолання

негативних явищ у дитячому та молодіжному середовищі, здатністю до самореалізації в різних видах діяльності.

Звичайно, формування просоціальної поведінки є важливим для особистості будь-якого віку, проте, на нашу думку, воно набуває особливої цінності в перехідному віці, протягом якого «...ламаються і перебудовуються всі колишні відносини дитини до світу і до самої себе... і розвиваються процеси самосвідомості і самовизначення, що призводять, кінець кінцем, до тієї життєвої позиції, з якою школяр починає своє самостійне життя» [7, с. 284]. І лише за умов цілеспрямованого виховання просоціальних якостей особистості, що формується, фундаментом цієї життєвої позиції у вже дорослої людини стануть установки на просоціальну поведінку. Крім того безперечно важливість формування просоціальної поведінки саме в перехідному періоді розвитку особистості зумовлює той факт, що підлітковий вік є найсуттєвішим етапом формування уважності до людей як важливої риси характеру підлітка.

Для формування просоціальної поведінки підлітків вважаємо необхідним уточнити, який саме вік є старшим підлітковим.

У наш час у психолого-педагогічній науці відсутні стабільні межі підліткового віку. Радянсько-російський психолог А. Петровський запропонував вікову періодизацію, що вважається традиційною. Її суть полягає в тому, що для кожної особистості, яка розвивається, існує шлях до соціальної зрілості, що проходить фази дитинства – 3-7 років (переважно адаптація особистості), отрочтва – 11-15 років (переважно індивідуалізація) та юності (старший шкільний вік), яка веде до інтеграції особистості в суспільство. Сучасні українські педагогічні джерела мають в дечому спільний з цим погляд на вікову періодизацію розвитку особистості, щоправда нижня межа підліткового віку має тенденцію то до зниження – 10 років, то до підвищення – 12 років, завершується підлітковий вік приблизно у 15-16 років, коли підліток вступає у новий період розвитку – юнацький вік. З позиції останніх досліджень з вікової психології, підлітковим прийнято вважати період розвитку дітей від 11-12 до 15-17 років.

На сьогодні в понятійному тлумаченні і практиці ООН офіційно використовуються такі визначення дітей і молоді: діти – особи до 18 років; підлітки – від 10 до 19 років; молоді люди – від 10 до 24 років. За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) поняття «підлітки» охоплює вікову групу від 10 до 19 років включно. Причому наголошується, що основним критерієм для періодів життя є не календарний вік, а анатомо-фізіологічні (також, звичайно, і психологічні) зміни в організмі. До того ж таке характерне для останніх років явище, як децелерація – відставання в розвитку (фізичному, психічному та статевому), порушує звичні вікові межі підліткового віку.

Наказ № 1055 Міністерства охорони здоров'я України від 02.12.2013 р. «Про затвердження Тимчасових стандартів надання медичної допомоги підліткам та молоді» від 2 червня 2009 року № 382», а конкретніше його розділ «Тимчасові стандарти, критерії та індикатори надання медичної допомоги підліткам та молоді в центрах (відділеннях, кабінетах) медичної допомоги підліткам та молоді» містить нові поняття – «підлітки» і «молодь, молоді громадяни». Практично вперше поняття «підлітки» закріплено в чинному законодавстві України. З 2013 року під поняттям «підлітки» в Україні розуміються особи у віці 10-18 років [8]. У своєму дослідженні ми будемо використовувати цю вікову градацію.

У віковому діапазоні 10-18 років (нижня і верхня межі підліткового віку) доцільно виокремити молодший – 10-12 років, середній – 13-14 років і старший підлітковий вік – 15-18 років. На нашу думку, недоречно об'єднувати в одну вікову групу підлітків 10-12 і 13-14 років і застосовувати щодо них одні й ті ж форми й методи виховання, оскільки фізіологічна і відповідно психологічна сформованість цих груп різна.

Старший підлітковий вік 15-18 років (у школі старший підлітковий вік має межі 15-17 років, оскільки сучасні учні закінчують школу, як правило, у 16-17 років) вважається нами особливо важливим для засвоєння цінностей просоціальної поведінки. Саме в цьому віці в підлітків формуються переконання і світогляд, виникає потреба зрозуміти себе, сенс життя. Постає проблема вибору професії. Виникає бажання бути поміченим, прагнення заявити про себе, з'являється впевненість у собі. При цьому старші підлітки проявляють самостійність і стійкість суджень про моральні норми, що регулюють взаємини людей. Проте такі вікові особливості, як недостатній розвиток вольової сфери, відсутність достатнього досвіду моральної поведінки, зайва критичність стосовно інших, негативно впливають на стійкість і глибину емоційно-моральних ставлень і можуть призвести до формування якостей, що перешкоджатимуть у майбутньому просоціальній поведінці. У кінцевій фазі підліткового віку емоційно-моральні взаємини все тісніше пов'язані із самосвідомістю і вольовою саморегуляцією поведінки, внаслідок чого мають місце різні рівні саморегуляції поведінки підлітків на основі моральних переконань. На високому рівні спостерігається стійкий прояв моральної самоактивності і саморегуляції у всіх ситуаціях діяльності і спілкування.

У цілому соціально-психологічний портрет старшого підлітка виглядає таким чином:

Позитивні показники: 1) зростання самостійності: орієнтація на світ дорослих; бажання індивідуально заявити про себе у дорослому світі; бажання поставити себе в позицію дорослого; бажання бути незалежним від родини; прагнення усвідомити себе, свої почуття і прагнення, відчувати свої сили, відповідати за себе, за спільну справу; 2) смислове та емоційне поглиблення стосунків з однолітками та дорослими: прагнення до особистісного самовизначення; зростання уваги до зовнішнього вигляду; тяжіння до аналізу, співставлень, порівнянь, розуміння суті речей; свідоме бажання бути потрібним, зробити щось для іншого; 3) орієнтація на майбутнє розширення сфери діяльності: зростання соціальної активності; вибір майбутньої професії.

Негативні показники: 1) вікові дисонанси у становленні структури особистості: відсутність адекватних засобів і стилів поведінки у напружених ситуаціях; недостатня впевненість у собі; посилена тривожність; безвідповідальність (нездатність або небажання передбачати або враховувати наслідки своїх вчинків); 2) опозиційна поведінка щодо дорослих: крайнощі в поведінці («я все знаю», «я все можу»); однобічність у судженнях і поглядах, прямолінійність, максималізм і нетерпимість; можливість автономізації від родини і бажання звільнитися від її впливу; 3) різка зміна інтересів: поява нових, часто несподіваних хобі; чітке розмежування кола інтересів на «хочу», «формально необхідно, щоб закінчити школу», «потрібно для майбутнього навчання чи роботи».

Вищевикладене дозволяє стверджувати, що старший підлітковий вік (15-17 років) є сенситивним до формування просоціальної поведінки, а отже саме в цьому віці необхідно здійснювати цілеспрямовану роботу з організації цього процесу. У цей віковий період заходи з формування просоціальної поведінки мають бути спрямовані на активне та свідоме самовиховання старших підлітків, залучення ними сили волі для подолання внутрішніх суперечностей і кризових явищ. Формування необхідних знань і вмінь сприятиме становленню світогляду старшого підлітка і його власного ставлення до навколишньої дійсності, допоможе старшому підлітку усвідомити й оцінити себе, набуті впевненості в собі та своєї значущості для інших, адекватно ставитися до оцінок інших, сформує в нього суспільно спрямовану мотивацію. Усе це дозволить випустити зі шкільних лав у широкий світ сильних, вольових особистостей з високим рівнем самоконтролю та дисципліни й готовим досвідом просоціальної поведінки. Саме тому нами обрано вікову групу 15-17 років, що відповідає старшому підлітковому віку.

У цьому віці соціально-психологічні форми роботи зі старшими підлітками мають бути спрямовані на становлення відповідних якостей просоціальності – розвиток тих рис, які виокремлюють просоціальну особистість з-поміж інших. На нашу думку, такими рисами є: самовладання (уміння володіти собою, своїми емоціями та вчинками, тобто тримати під контролем свідомості свої емоції, думки й відповідно до цього вибудовувати свою поведінку); емпатія (здатність до співпереживання, осягнення емоційного стану іншого, розуміння його на рівні чуттів, намагання емоційно відгукнутися на його проблеми); доброзичливість (ставлення до іншої людини, заґрунтоване на загальнолюдських цінностях); довіра (відкриті, позитивні взаємовідносини між людьми, що відображають упевненість у порядності й доброзичливості іншої сторони); почуття гумору (адекватне розуміння комічних чи деструктивних ситуацій і відповідна на них реакція, уміння посміятися над самим собою); терпимість (ставлення з повагою до виявлення несхожості); гнучкість (уміння залежно від складу учасників подій та обставин, що склалися, прийняти рішення та побудувати систему стосунків).

Одним з оптимальних засобів розвитку просоціальної поведінки, на нашу думку, є соціально-психологічний тренінг. Саме в рамках інтерактивного навчання в кожній людині з'являється можливість виявити власні потенції, розвинути якості просоціальної особистості, вийти на шлях самореалізації та в подальшому зробити своє життя і життя інших наповненим і щасливим. Адже одними з правил участі в тренінгу є ті, без яких неможливе становлення позиції індивідуального щастя кожного: правило додавання (Я + Ти = Ми); правило поваги до своєї та протилежної статі (♀ + ♂) та правило неодмінного позитиву до себе та до інших (бути +). Тренінгові методики навчання забезпечують без насильства та примусу ефективне формування в учнів свідомих мотивацій, ставлення, умінь і навичок, корисних життєво необхідних компетенцій, створюють ситуацію успіху, впливають на здатність сприймати світ лише з позитивного боку та бути щасливим.

Таким чином, виховання щасливої особистості у старшому підлітковому віці, що характеризується розширенням пізнавального світогляду, зростанням самодіяльності, збільшенням соціального простору, в якому устанавлюються певні рівні взаємовідносин з дорослими й однолітками, неодмінно передбачає розвиток відповідних рис, що ними має володіти просоціальна особистість. Серед різноманітних форм і методів педагогічно-виховної діяльності доцільним і найбільш ефективним у цьому разі є соціально-психологічний тренінг.

Подальші перспективи досліджень проблеми виховання щасливої особистості старшого підлітка в контексті формування просоціальної поведінки учнів, на нашу думку, пов'язані з вирішенням таких завдань: по-перше, більш детальне дослідження психолого-педагогічних параметрів феномену старшого підлітка; по-друге, пошук нових ефективних форм і методів розвитку просоціальної поведінки учнів; по-третє, ретельне визначення шляхів виховання щасливої дитини, що є особливо необхідним у сучасній культурно-історичній ситуації. У зв'язку з цим перспективність заявленої теми полягає у всезростаючій потребі індивіда і суспільства в цілому в підвищенні комфортності не тільки фізичного, але й духовного існування.

Литература:

1. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія : [посібник] / Л. Е. Орбан-Лембрик. – К. : Академвидав, 2003. – 448 с.
2. Кутащ І. Категорія щастя у філософії Сковороди / І. Кутащ // Хроніка. Український культурологічний альманах. – 2000. – Т. 1. – С. 332-350.
3. Маклаков А. Г. Общая психология / А. Г. Маклаков. – СПб. : Питер, 2001. – 592 с.
4. Психологічний словник / за ред. В. І. Войтка. – К. : Вища школа, 1982. – 215 с.

5. Lindenberg S. Prosocial Behavior, Solidarity, and Framing Processes / Solidarity and Prosocial Behavior An Integration of Sociological and Psychological Perspectives. Ї Springer Science+Business Media, Inc. – 2006. – P. 23–45.
6. Мазур Ю. О. К вопросу о просоциальной направленности личности: ценностно-смысловой аспект [Текст] / Ю. О. Мазур // Философия и социальная динамика XXI: проблемы и перспективы: материалы III международной научной конференции. – Омск : АнтропоТопос, 2008. – Ч. 2. – С. 118-122.
7. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте / Л. И. Божович. – М. : Наука, 1986. – 364 с.
8. Наказ № 382 від 2 червня 2009 року «Про затвердження Тимчасових стандартів надання медичної допомоги підліткам та молоді» / ЛігаЗакон [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua>

Нечерда В.Б.

ВОСПИТАНИЕ СЧАСТЛИВОЙ ЛИЧНОСТИ СТАРШЕГО ПОДРОСТКА В КОНТЕКСТЕ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОСОЦИАЛЬНОГО ПОВЕДЕНИЯ УЧАЩИХСЯ

Автор рассматривает проблему формирования просоциального поведения в его неразрывной связи с воспитанием счастливой личности, а также подчеркивает особую необходимость развития и воспитания в учащихся переходного возраста, в частности старшего подросткового, тех черт, которыми должна обладать просоциальная личность. В центре внимания автора – признаки социально-психологического портрета старшего подростка и соответствующие качества просоциальной личности, воспитание которых будет способствовать конструктивному взаимодействию подростка с окружающим миром, невосприимчивости к негативным воздействиям асоциальной среды и становлению позиции индивидуального счастья.

Ключевые слова: проблема счастья, просоциальное поведение, старший подростковый возраст, качества просоциальной личности, социально-психологический тренинг.

Necherda V.B.

UPBRINGING OF HAPPY PERSONALITY OF SENIOR TEENAGER IN THE CONTENT OF FORMING OF PROSOCIAL BEHAVIOR OF PUPILS

Orientation at growing generation, creation conditions that promote development of a child as well as his/her well-being and happiness are a contemporary sign of a high-quality education in a modern developed State. The article deals with up-to-date and important for modern pedagogics theme of teenagers upbringing. Taking into consideration the fact that teenagers are the most sensitive ones in perception of destructive stereotypes, dominating in society, teenagers have inclination for showing aggression; it is of vital importance to form in this target group value-based attitude towards themselves and surrounding world, to prevent negative impact of society upon a child of critical teenage age. To do this task means to fulfil the task of modern preventive upbringing. The author touches upon problem of prosocial behaviour forming in its unbound connection with upbringing of a happy personality as well as emphasizes sharp necessity of development and upbringing among schoolchildren of transitional age (including senior teenagers) qualities that every prosocial personality should possess. It is underlined in the article that special value of prosocial behaviour gets exactly due to its active altruistic orientation as well as its orientation at harmonic interaction with different members of society. The author draws distinguishing to the characteristic features of social and psychologic portrait of senior teenager and proper qualities of prosocial personality, whose development will promote constructive interaction of teenager with surrounding world, will make him/her non-perceptive to negative influences of asocial environment and promote forming of individual position of happiness.

Key words: problem of happiness, prosocial behaviour, senior teenager age, qualities of prosocial personality, social and psychologic training.

Рецензент: Моїсєєв С.О.